

Голас Радзімы

№ 40 [1200] КАСТРЫЧНИК 1971 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВЫДАННЯ 16-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

БЕЛАРУСЬ, УБАЧАНАЯ ЗБЛІЗКУ

З пункту гледжання статыстыкі турысцкі сезон 1971 года быў надта ўраджайным. Лічбы і факты гавораць самі за сябе. Шэсць вялікіх турысцкіх груп суайчыннікаў, арганізаваных газетамі «Вестник» (Канада) і «Русский голос» (Злучаныя Штаты Амерыкі). Адна маладзёжная, у якую ўваходзілі юнакі і дзяўчаты рускага, беларускага і украінскага паходжання з краін Еўропы, Амерыкі і з Аўстраліі. Група дзяцей нашых землякоў, што месяц адпачывала ў піянерскім лагэры ў Крыжоўцы. І сотні замежных беларусаў, якія прыязджалі паасобку ў свае вёскі на месяц-два ці на цэлае лета. Склаўшы ўсё гэта разам, мы атрымаем салідную лічбу, якая сведчыць, што сёлета паток гасцей з-за мяжы ў Беларусь павялічыўся, прынамсі, у паўтара — два разы.

Калі браць пад увагу клімат, то ён быў і ў простым і ў пераносным сэнсе спрыяльным. Надвор'е гэтым летам выпала такое гарачае, што паводле трапнай заўвагі нашых землякоў, Мінск спрачаўся з Сочы за лаўры першынства. Сустрэчы былі цёплымі, шчырымі, прыязнымі.

І нарэшце, які б бок справы мы ні закрулілі, эмацыянальны ці чыста дзелавы, турысцкае лета было плённым. Кожны павёз з сабою глыбокія, незабыўныя ўражанні. Дзеці з Крыжоўкі — цяпло дружбы, якая завязалася тут, пад вечна зялё-

нымі соснамі, у піянерскім гарадку. Маладыя людзі — журботны стогн хатынскіх званоў, які пранік так глыбока ў іх сэрцы і ўпершыню памог зразумець, што такое вайна. І цвёрдае перакананне: Хатынь не павінна паўтарыцца. Сівагаловы беларус з Канады ці Аргенціны — пачуццё радасці і гордасці за сваіх землякоў на Бацькаўшчыне. І, можа, крышачку тугі: як шкада, што ўсё гэта сталася без яго ўдзелу, што ён тут толькі гасць, а мог бы быць гаспадаром.

Той, хто прыязджаў проста турыстам, за сем дзён знаходжання ў Мінску і яго ваколіцах таксама меў магчымасць многае ўбачыць, шмат чаго зразумець, адчуць сэрцам.

ХТО І ЯК ПРЫГЛЯДАЕЦА ДА НАС

Пераважная большасць суайчыннікаў не толькі сёлета, а і кожны год, прыязджала ў СССР упершыню. Хаця паступова, але няспынна ўзрастае працэнт і такіх, хто пускаяецца ў падарожжа ўжо другі і трэці раз. Апошняя едуць з пэўна акрэсленай мэтай: адпачыць душой і целам на Радзіме і паглядзець, што тут новага. Для першай жа катэгорыі наведвальнікаў такі просты і ясны погляд не характэрны. Тут што ні чалавек, то свой падыход. Зямляк, які адпраўляецца ў Беларусь другі, тым больш трэці раз, ужо ведае, як выглядае

яго роднае сяло, якія прыгожыя Мінск і Брэст, дзе і як жыць яго сваякі, што такое калгас. Ён нават знаёмы асабіста са старшынёй — у мінулы свой візіт той вазіў яго на калгаснай «волзе» ці «газіку» па фермах, нівах, паказваў арцельную гаспадарку.

Чалавек жа, які бачыў сваю Радзіму толькі з далняй далі, вязе сюды адно свае ўяўленні аб ёй, часам занадта далёкія ад рэальнасці. Ад сутыкнення з нашай рэчаіснасцю гэтыя ўяўленні або рассыпаюцца, як картаны домік, або пераходзяць у перакананні, узбагачаныя і ўзмоцненыя пазнаным светам сацыялізма.

Для містэра Роджэрс і яго жонкі (яны гасцілі ў Беларусі ў саставе турысцкай групы «Русского голоса») паездка ў СССР была падарожжам у краіну мараў. «Я менавіта такім і ўяўляў сабе ваш лад жыцця», — заявіў містэр Роджэрс на сустрэчы ў Беларускім таварыстве па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом. — Менавіта такімі бачыў у думках вашых людзей, іх адносінны паміж сабой, іх высокую грамадзянскую свядомасць. Я шчаслівы, што не памыліўся ў сваіх ўяўленнях».

Іван Пілюцік даўно збіраўся ў Беларусь. Больш за ўсё яму хацелася ўбачыць сваю вёску, з якой ён выехаў у Канаду 50 год назад. А заадно паглядзець, як тут жыве народ. Зямляк не таіў у душы бліжы-

намераў, а ў галаве чорных думак. І ўсё ж верылася і не верылася ў тое, пра што чытаў у «Голасе Радзімы», у лістах ад радні: карцела самому «памацаць» той свет за «жалезнай заслонай».

— Ехаў я сюды з думкай: пішуць-то яны гладка, але вельмі сумняваюся, каб балоты пад Пінскам сталі садамі. Я ведаў, што ў вас многа панабудавана, але ўявіць сабе такі размах... Думалася: ну, адкуль у іх усё возьмецца па такой вайне? Клямкі добрай не знойдзецца... А тут у гатэлі, у «Юбілейным», дзе пасяліліся, гляджу — дзверцы шафы зачыняюцца магнітам. Сорак год праслужыў я ў лепшым гатэлі Манрэалі, а такой хітрай штуковіны не бачыў. Гэты магніт перавярнуў усё ў маёй галаве: калі яны такое могуць, дык што і казаць...

Дзіўнага тут нічога няма. Адзін адкрывае для сябе нашу краіну праз спутнік ці лунаход, другі мяркуе аб сацыяльным узроўні савецкага грамадства па даступнасці адукацыі і медыцынскай дапамогі, у трэцяга спадае заслона з вачэй пад уздзеяннем маленькага магніта.

Экскурсіі, гутаркі, сустрэчы, расставанні... Фотаздымкі нашых землякоў, якія зрабілі мінулым летам В. АНДРОНАУ і Э. ТРЫГУБОВІЧ.

Ён адыгрывае ў даным выпадку ролю апошняй кроплі, што запаўняе чашу пазнання.

Ігнат Шыколка, таксама беларус з Канады, глядзеў на ўсё без прадурэтай думкі. І ён, і Марыя, яго жонка, упершыню наведвалі родныя мясціны дзесяць год назад. Цяпер ім было прасцей: вось гэта бачылі, а таго яшчэ не было.

— Тады, у 61-м годзе, — дзяліўся сваімі ўражаннямі Ігнат у рэдакцыі, — у маім Моталі стаяла адна невялікая крама. Там прадавалі і хлеб, і селядцы, і гумавыя боты. Але з таварамі кепска было — пара кашуль, дзяшовенькі касцюм. Цяпер прыязджаем у Моталь — вялізны магазін аж ломіцца ад тавараў. І адзенне, і абутак, і мануфактура — усяго заваліся. Не стану крывіць душой, з той колішняй крамай ніякага параўнання. Рад, што жыццё ў вас наладжваецца. За сваіх землякоў цешуся.

І выхадзец з Літвы містэр Роджэрс, і землякі Іван Пілюцік і Ігнат Шыколка глядзяць на нашу рэчаіснасць адкрыта і даверліва, бо ў іх адна мэта: пазнаць, пераканацца на ўлас-

[Заканчэнне на 4—5-й стар.]

Господин председатель, уважаемые делегаты, международная обстановка, в которой собралась XXVI сессия Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций, сложна и многообразна. В ней, бесспорно, немало нового, идущего навстречу стремлениям народов. Но сильны еще и противоположные тенденции, мир не избавлен от опасностей. Картина обстановки складывается из политики государств, а она далеко не однозначна.

Если при анализе внешнеполитической деятельности любого государства стремиться выделить в ней самое главное, то это главное заключается в том — ставит ли данное государство в центр своей политики задачу упрочения всеобщего мира или отдает предпочтение иным целям, которые могут интересам мира не соответствовать и более того — противоречить им.

Наше социалистическое государство определило свою принципиальную позицию в вопросах внешней политики еще при своем рождении. С тех пор на протяжении более полувека оно не отступало от нее и не отступает. Оно делало и делает все, чтобы крепла безопасность народов, чтобы их права уважались. Оно клеймило агрессивные, захватнические войны и твердо держит в своих руках знамя мира.

Политика, направленная на обострение, ведущая к напряженности, к конфликтам, к международным кризисам, чужда нам органически, она отторгается самой природой социалистического строя. В то же время мы будем и впредь давать твердый отпор любым попыткам проводить подобную политику в отношении нашей страны, в отношении наших союзников и друзей.

Генеральная линия внешней политики СССР, выработанная и заветная нам В. И. Лениным, была подтверждена и конкретизирована для современного этапа XXIV съездом Коммунистической партии Советского Союза. Тщательно взвесив и оценив важнейшие направления и тенденции мирового развития, съезд выдвинул широкую программу мира, международного сотрудничества.

Эта программа охватывает все главные стороны задачи сохранения мира — от ликвидации существующих военных очагов и предотвращения новых столкновений между государствами до превращения в жизнь принципа коллективной безопасности, от мер по обеспечению военной разрядки в районах наиболее опасного противостояния до запрещения всех видов оружия массового уничтожения, от завершения ликвидации колониализма и расизма до развертывания взаимовыгодного сотрудничества государств в решении крупнейших экономических и научно-технических проблем.

Не скроем, что международный резонанс, который получила программа мира и сотрудничества, выдвинутая XXIV съездом КПСС, вызывает чувство удовлетворения. Всеми, кто проявляет заботу о мире, независимо от того, к какому классу принадлежит люди и каковы их идеологические воззрения, она расценивается как конструктивная, реалистическая, отвечающая интересам всех народов.

В решении задачи строительства более надежного мира наша страна выступает вместе с другими странами социализма. Наш союз с ними прочен, политика его участников устремлена к тому, чтобы обеспечить наиболее благоприятные условия строительства социализма и коммунизма в своих странах, а это прежде всего требует мира.

Внешнеполитические цели социалистического содружества совпадают с интересами всех народов, с целями, торжественно провозглашенными в Уставе ООН. Никто более нас не заинтересован в том, чтобы высокие принципы Объединенных Наций материализовались в мирном общении государств и народов независимо от их социальных систем, от их государственного устройства.

Но социалистические страны не претендуют на монополию в политике мира и к такой монополии не стремятся. Наоборот, чем шире круг государств, отступающих делового мира, активно содействующих поискам решений острых международных проблем, тем больше возможности для движения вперед, больше уверенности в успехе, как бы ни был труден путь к прочной безопасности, какие бы препятствия ни приходилось преодолевать.

Сейчас этот круг расширился, потому что реалисты нашего века толкают все государства к пониманию того, что, несмотря на существующие различия между ними — социальные, политические, экономические, культурные, их общим интересом является сохранение мирных условий для жизни людей.

Неодинаковы формы, в которых государства выражают это понимание, но смысл один. Он лежит в основе внешнеполитического курса социалистических государств. Он служит главным ориентиром политики стран, которые называют

себя «неприсоединившимися». Он проявляется в тенденциях к реализму, которые за последнее время становятся заметнее в политике целого ряда других государств, еще недавно автоматически приспособивших свои позиции к платформам военных блоков, в состав которых они были в свое время вовлечены. Именно поэтому в последние годы на смену отчужденности и даже антагонизму между государствами, принадлежащими к различным социальным системам, в ряде случаев приходят отношения, основанные на взаимопонимании.

ЗА МИР И СОТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ НАРОДАМИ

Выступление Министра иностранных дел СССР Андрея ГРОМЫКО на пленарном заседании XXVI сессии Генеральной Ассамблеи ООН

Все это ни в коей мере не может снять исторического противоборства социализма и империализма, снизить остроту борьбы двух противостоящих линий в мировой политике, о которых мы не раз говорили с этой высокой трибуны наций. Но закрепление принципа мирного сосуществования как реальной силы международного развития, дальнейшая перегруппировка политических сил на международной арене в пользу мира способны многое определять в том, как складываются отношения между государствами.

Если под этим углом зрения сравнить эволюцию обстановки в различных районах мира, то наибольшее внимание привлекает Европа. На этом континенте, где взяли свое начало обе мировые войны, где в послевоенный период произошло опасное и затяжное столкновение двух противоположных политических курсов и сложилась обстановка двух военных лагерей, теперь наметились признаки развития событий в направлении к разрядке напряженности.

Подписанное недавно четырехстороннее соглашение по вопросам, относящимся к Западному Берлину, устраняет один из наиболее опасных источников напряженности и трений, оздоравливает болезненный участок европейской политики. Советский Союз добивался этого давно и последовательно.

Известно, что в переговорах четырех держав оба германских государства не принимали непосредственного участия, но с ними постоянно консультировались, и немало зависело от них. Теперь Германской Демократической Республике и Федеративной Республике Германии предстоит завершить переговоры между собой, предусматриваемые четырехсторонним соглашением. Хотелось бы выразить надежду, что эта стадия урегулирования, касающаяся Западного Берлина, также будет успешной.

Одной из важнейших основ европейского мира стали взаимопонимание и согласие между державами континентальной Европы — Советским Союзом и Францией. Солидный импульс этим отношениям был дан советско-французским протоколом о консультациях, подписанным год назад и за это короткое время показавшим себя как эффективный инструмент политического сотрудничества. Мы стоим за то, чтобы обе державы подняли свои отношения на еще более высокую ступень в интересах мира в Европе, в интересах международной безопасности.

В Федеративной Республике Германии сейчас более уверенно, чем прежде, берут верх силы, более трезво оценивающие положение и провозглашающие выбор в пользу мирной перспективы. Поэтому теперь оказывается возможным то, к чему неизменно стремились в отношениях с ФРГ социалистические государства Европы.

Договоры СССР и Польской Народной Республики с ФРГ, основанные на признании европейских реальностей, прежде всего — нерушимости границ — отвечают интересам всех европейских государств. Мы ожидаем, что в недалеком будущем они будут ратифицированы и вступят в силу.

На очереди — урегулирование отношений между Чехословацкой Социалистической Республикой и Федеративной Республикой Германии на основе признания мюнхенского соглашения недей-

ствительным с самого начала, нормализация отношений между ГДР и ФРГ на основе уважения принципов суверенитета и равноправия в их отношениях как между собой, так и с другими государствами.

Если Федеративная Республика Германии окончательно порвет с тяжким наследием прошлого во имя мирного будущего, то никто не сможет поставить под сомнение ее достойное место в Европе и европейской политике. Об этом необходимо сказать еще и потому, что в ФРГ не прекращается деятельность тех

сил, которые смотрят не вперед, а назад и больше всего хотели бы столкнуть западногерманскую внешнюю политику на прежнюю дорожку вражды к другим государствам и народам, опасную для дела мира и бесперспективную для самой ФРГ.

Есть необходимость остановиться еще на одной стороне вопроса, причем имеющей прямое отношение к ООН. Тот факт, что Германская Демократическая Республика и Федеративная Республика Германии до сих пор не являются членами Организации Объединенных Наций, представляется политической аномалией. Причина здесь не в каких-то объективных трудностях для решения этого вопроса, а в оторванном от жизни, дискриминационном отношении определенных держав к Германской Демократической Республике. Однако времена, когда делали вид, будто этого государства не существует или не знают, как правильно его называть, прошли безвозвратно.

Прочно утвердила себя Германская Демократическая Республика как реальный и активный компонент европейской системы государств — точнее сказать — без нее невозможно уже представить современную Европу. Но раз это так, то пора снять искусственно создаваемые преграды на пути приема ГДР в ООН. Мы высказываемся за одновременный прием в ООН также и ФРГ.

Как известно, в Коммюнике о недавней встрече между Генеральным секретарем ЦК КПСС Л. И. Брежневым и Федеральным канцлером ФРГ В. Брандтом Советский Союз и Федеративная республика заявили о своем намерении содействовать именно такому решению вопроса.

То, что сделано в Европе, и то, что делается, — существенно, но далеко не исчерпывает все задачи. Есть вопросы, которые должны решаться европейскими государствами совместно, и именно эта мысль лежит в основе известного предложения социалистических стран о созыве общеевропейского совещания по вопросам безопасности и сотрудничества, в котором могли бы принять участие также США и Канада.

Вопрос о созыве общеевропейского совещания созрел, теперь это, очевидно, никто не оспаривает, и речь должна идти о переводе подготовительной работы в практическую плоскость.

Задача улучшения международной обстановки, конечно, не исчерпывается Европой. При всей важности того, как складываются отношения между государствами в Европе, при всем влиянии европейских событий на общее положение в мире — предотвращение новой мировой войны зависит не только от них, но и от общего состояния отношений между государствами всех районов.

Налаживание и развитие дружественных отношений между любыми странами требует от них доброй воли, взаимной заинтересованности и общности мирных целей. Когда эти условия налицо, тогда государства, вступая одно с другим в более тесное общение, делают это в контексте общей заботы об упрочении международного мира, в этих случаях удается достигать результатов, от которых выигрывают не только данные страны, но и мир в целом.

Примерами могут служить договоры о дружбе и сотрудничестве, заключенные недавно Советским Союзом с Арабской Республикой Египет и Республикой Ин-

дией. Оба они широко расцениваются как важные ступени в развитии дружественных советско-египетских и советско-индийских отношений и в то же время — как существенные элементы в общей конструкции более прочного мира. Мы убеждены, что это — правильная оценка.

Мы придаем важное значение развитию отношений с Италией и Канадой, с которой мы заключили протокол о консультациях, с Алжиром и Ираном, с Афганистаном и Финляндией, с такой крупной азиатской державой, как Япония, с другими странами Европы, Азии, Африки, Латинской Америки, Океании. Мы ни для кого не делаем исключения. И так же относимся к развитию контактов и связей других стран между собой. Чем лучше они будут, чем более целеустремленно они будут включаться в общую систему усилий по укреплению мира, тем больше будут сковываться силы агрессии, тем больше выиграют народы.

В последнее время много говорят о намечающейся нормализации отношений между Соединенными Штатами Америки и Китайской Народной Республикой. В принципе мы считаем это дело естественным. Нормальные отношения должны существовать между всеми государствами. Что касается позиции Советского Союза, то наша страна неизменно выступала и выступает против любых неправомерных акций в отношении китайского острова Тайвань, против лишения КНР ее законных прав в ООН, против концепции «двух Китаев» и любых концепций «двойного представительства Китая». Это — наша принципиальная позиция. Мы будем следовать ей и на данной сессии Генеральной Ассамблеи.

С позиции укрепления мира подходит Советский Союз и к своим отношениям с Соединенными Штатами Америки. Мы придаем этим отношениям должное значение, знаем, что их состояние отражается на международных делах в целом. Как и с любым другим государством, Советский Союз готов развивать с США политические контакты, экономические, торговые, научно-технические, культурные связи. Мы готовы искать взаимоприемлемые решения. Однако при этом мы не приспособляем нашу принципиальную линию на международной арене, твердую политику мира к тем или иным соображениям временного характера. Соответствующие шаги в отношениях с США мы всегда соизмеряем с нашей общей линией действий в интересах мира. Выступая на XXIV съезде КПСС, Л. И. Брежнев особо подчеркивал: «Мы исходим из того, что улучшение отношений между СССР и США возможно. Наша принципиальная линия в отношении капиталистических стран, в том числе США, состоит в том, чтобы последовательно и полно осуществлять на практике принципы мирного сосуществования, развивать взаимовыгодные связи, а с теми государствами, которые готовы к этому, сотрудничать на поприще укрепления мира, придавая максимально устойчивый характер взаимоотношениям с ними. Но нам приходится учитывать, имеем ли мы дело с действительно стремлением решать вопросы за столом переговоров или с попытками проводить политику с «позиции силы».

Как бы ни была велика мощь Советского Союза, мы никогда не использовали ее и не используем для того, чтобы ставить нашу страну над другими. И мы вообще не принимаем деления государств на категории в зависимости от их размеров или военной мощи. В Уставе ООН сказано, что все государства обладают суверенным равенством, и мы с этим полностью согласны.

Нарушение принципов равноправия, уважения суверенитета и территориальной неприкосновенности государств, вмешательства в их внутренние дела, попытки более сильных государств навязывать свою волю тем, кого они считают более слабыми, неизбежно ведут к обострениям, конфликтам. Это — путь, который всегда следует агрессорам.

Разве не в этом суть дела в Индокитае и на Ближнем Востоке? Именно там вот уже многою годы существуют военные очаги.

В Вашингтоне делаются в последнее время заявления о намерении вывести американские войска из Индокитае. Чуть ли не каждую неделю сообщается о том, на сколько тысяч солдат сократилась численность американской армии. Однако война во Вьетнаме, Лаосе и Камбодже продолжается, причем время от времени даже расширяется размах военных операций. Войну продолжают США и их наемники.

Вопрос не в том, какой там процент американских солдат, а какой местных, если их обучают, вооружают и посылают в бой по приказам из Вашингтона. Вопрос в том, чтобы США прекратили свое вмешательство, военное и политическое, в дела Индокитае, свои попытки насадить там силой оружия угодные им порядки.

[Окончание на 6-й стр.]

ПЕРВЕНЕЦ И ЕГО ПОТОМКИ

К 14-Й ГОДОВЩИНЕ СО ДНЯ ЗАПУСКА ПЕРВОГО В МИРЕ ИСКУССТВЕННОГО СПУТНИКА ЗЕМЛИ

В истории Советской страны есть даты, которые становятся известными детям задолго до того, как они открыли первый учебник. Помнят такие даты и старики, хотя в учебниках, по которым они в свое время учились, об этом еще ничего не говорилось. Одна из таких дат 4 октября 1957 года — день запуска первого в мире искусственного спутника Земли. Во всех учебниках современной истории, на каком бы языке они издавались, теперь есть эта дата — веха в развитии цивилизации на Земле.

По-разному заявили о себе в середине XX века атомная и космическая эры. Атомная эра началась гигантским разрушением, взрывом колоссальной силы, унесшим тысячи человеческих жизней. Атом сначала вошел в сознание людей как символ смерти и только через несколько лет стал восприниматься и как создающая сила. Символично, что атом-разрушитель впервые был создан в США, а атом-создатель (первая атомная электростанция) — в СССР. Космическая эра началась запуском мирного советского научного спутника. Космическая техника сразу заявила о себе как о силе создающей, конструктивной.

Первый спутник среди разработчиков скромно назывался «простейший спутник» (ПС). Но если сам спутник, по современным понятиям, не был особенно сложным по конструкции и бортовому оборудованию, вывод его на орбиту представлял собой труднейшую задачу, которая впервые была успешно решена Советской страной.

Запуск первого спутника — это прежде всего триумф советской ракетно-космической техники. Спустя немногим более 10 лет после окончания самой разрушительной войны в истории Советский Союз не только полностью восстановил экономику, но и вышел на передовые научно-технические рубежи. За очень короткий срок в стране были созданы ракеты достаточно мощные, чтобы вывести на орбиту нагрузку весом не только в несколько десятков килограммов, как первый спутник, но и в несколько сотен, как второй и третий спутники, последовавшие через месяц и несколько месяцев за первым.

Со времени запуска первого спутника прошло 14 лет, однако за этот период лишь немногие страны мира сумели создать собственные ракеты-носители, способные выводить на орбиту спутники. Вслед за СССР и США такие ракеты создали Франция, Япония и Китайская Народная Республика. Членами «космического клуба» пока являются только эти пять стран.

За четырнадцать лет советская космонавтика прошла путь от «простейшего спутника» до пилотируемой орбитальной станции «Салют», до сложнейших автоматических аппаратов для исследования ближнего космоса, Луны, Марса и Венеры. Все современные космические объекты имеют «общего предка» — первый спутник. Если продолжить эту биологическую метафору, то «простейший спутник», как и простейшие организмы, стал родоначальником всех современных типов и классов космических аппаратов: спутников научного и народнохозяйственного назначения, автоматических станций для исследования Луны, планет и межпланетного пространства и, наконец, пилотируемых кораблей. В каждой из этих областей Советский Союз за четырнадцать лет достиг замечательных успехов.

В околоземное пространство запущено более четырехсот спутников серии «Космос», служащих для выполнения самых разнообразных научных исследований, а также для испытаний и отработки усовершенствованного бортового оборудования. Для специализированных научных исследований в околоземном пространстве использовались спутники «Электрон» и «Протон». Последний до сих пор держит «мировой рекорд» по весу для автоматических научных спутников.

Говоря о спутниках народнохозяйственного назначения, достаточно упомянуть знаменитые «Молнии» и «Метеоры». На базе спутников «Молния-1» создана система «Орбита», обеспечивающая связь с самыми отдаленными областями страны.

Спутники вошли в быт. Это ли не ярчайшее свидетельство развития космонавтики! Метеорологическая система спутников «Метеор» стала «штатным инструментом» синоптиков. Спутниковая информация не только используется при составлении прогнозов погоды для СССР, но и передается в рамках международных соглашений другим странам.

В Советском Союзе созданы уникальные автоматы для изучения Луны, способные доставлять на Землю образцы лунного грунта или перемещаться по лунной поверхности, производя различные исследования. Таковы последние достижения. А до этого — первые фотографии обратной стороны Луны, первая мягкая посадка, первый спутник Луны.

Большой вклад в науку внесли автоматические межпланетные станции «Венера», которые зондировали венерианскую атмосферу «до самого дна». Две советские автоматические станции находятся на пути к Марсу. Особое место занимают автоматические станции «Зонд», продемонстрировавшие возможность доставки результатов исследований из района Луны на Землю.

Полеты первых советских пилотируемых кораблей представляли собой на начальных этапах отработку техники и изучение возможной роли человека на борту космического объекта. На последующих этапах запуска пилотируемых кораблей производились в рамках подготовки к созданию долговременной пилотируемой орбитальной станции. Такая станция должна стать важнейшим средством для решения самых разнообразных научных и народнохозяйственных задач, своеобразным «испытательным полигоном» для отработки новых образцов космической техники. В июне нынешнего года началась эксплуатация первой пилотируемой орбитальной станции «Салют», которая продолжалась более 20 суток.

И начало всему этому положило 14 лет назад небольшой шар, «голос» которого слушал весь мир.

Юрий МАРИНИН.
(АПН).

Журавінавы водсвет

Фота Ул. КРУКА.

Не ахвота ні крыл, ні дарогі губляць.

Ціхай,

мокрай,

і сумнай, і шчыраю

Ты бываеш увосень, мая зямля.

Казімір КАМЕЙША.

«СССР У МАСТАЦКІХ ФАТАГРАФІЯХ»

У выставачнай зале «Кунстхайса» ў Цюрыху, дзе дэманстравалася першая савецкая экспазіцыя «СССР у мастацкіх фатаграфіях», заўсёды было многалюдна. Выстаўку наведалі не толькі мясцовыя жыхары, але і турысты — сезон тут яшчэ ў разгары.

«Вельмі захапляючае відовішча. Адчуванне такое, нібы сам зрабіў доўгае падарожжа на вашай краіне», — заявіў пасля агляду выстаўкі прафесар Р. Леенбергер. Гэту думку падзяляюць тут вельмі многія.

Вось некаторыя запісы з кнігі водгукаў:

«Выстаўка цудоўная, яна аднае народы».

«Гэта экспазіцыя мне так спадабалася, што хацелася як мага часцей бачыць цудоўныя малюнкi жыцця вашай краіны».

«Выстаўка унікальная. Глыбокае ўражанне пакідае выдатная якасць здымкаў».

Ля кожнага стэнда, няхай гэта пейзаж ці прамысловыя новабудовы, адчуваецца спорт, мастацтва ці быт, спыняецца падвог. Абменьваліся думкамі. Рэдка наведалінік пакідаў выстаўку, не захапіўшы з сабой некалькі брашур пра СССР, яго тэхнічныя дасягненні, касмічныя даследаванні, медыцыну, жыццё моладзі. Вялікую цікавасць выклікаў зборнік дакументаў XXIV з'езду КПСС.

Экспазіцыя «СССР у мастацкіх фатаграфіях» убачыць таксама жыхары Берна і Лазаны.

БЕЛАРУСЬ, УБАЧАНАЯ ЗБЛІЗКУ

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]
ныя вочы, параўнаць. Але, будзем шчырымі, і хай гэта не абражае нашых сяброў, у натоўпе турыстаў не-не, ды і сустраўца калючы позірк з-пад ілба. Позірк, які застаецца аб'явавым да нашых здабыткаў і зларадным бляскам выдае сябе, зачэпіўшыся за старую будыніну, на месцы якой васьмь вольна вырастае светлы гмах, або наткнуўшыся ў натоўпе прыгожа апранутых мінчанак на змораную жанчыну ў камбінезоне, якая вяртаецца з работы.

Мала іх, такіх «гасцей», але ўсё ж яны водзяцца. У вочы савецкім людзям яны гавораць пісьлівым голасам пышныя фразы аб нашым прагрэсе, як смойж, хаваючы ў ракавіну прыстойнасці сваё сапраўднае нутро. Але і яны, мне здаецца, не могуць не бачыць белага дня, хоць заўсёды шукаюць мілую іх вачам начную цемру.

УБАЧЫЦЬ СВОЙ КУТ

Убачыць Рым — і памерці... Гэты крылаты выраз, які дай-

шоў да нас з даўніх часоў, трансфарміраван нашымі суайчынікамі і сёння гучыць прыблізна так: убачыць хоць адным вокам свой родны кут, тады і паміраць на чужыне не страшна. Я ні разу не сустракаў яшчэ беларуса адтуль, які не хацеў бы пабываць перш за ўсё ў сваёй вёсцы. Яго не спакусіш ніякімі чужымі свету, бо для яго найдаражэйшае месца на зямлі тое, дзе ён нарадзіўся. Часам нават дзівіцца гэтай беззапаветнай адданасці і, калі гэта да месца, рыцарскай вернасці. Чалавек праехаў ужо Ленінград, Маскву, Кіеў. І Мінск ужо ведае, як свае пяць пальцаў. Знаёмы з нашымі парадкамі. А спытаецца: «Ці падабаецца на Бацькаўшчыне?» — і пацеш у адказ: «Я яшчэ вёскі сваёй не бачыў, вольна пагляджу, як жыўць, тады вам усё скажу». Відаць, толькі з роднага парога, які даўно не пераступала нага беларуса, лепш і больш выразна бачна сацыяльная па-

нарама нашага сённяшняга дня. Можна таму, што за гэтым парогам засталіся яго юнацкія летуценні аб звычайным чалавечым шчасці, якім не магла надзяліць усё родная зямля?

А цяпер яго стае на ўсіх. Але яно не такое, якім уяўлялася нашаму земляку ў той далёкі час: свая зямля, свой хутарок. Няўжо іх, сённяшніх савецкіх сялян, пра якіх на Захадзе толькі і гавораць, што дай ім волю, ушчэнт разнясуць калгасы ды саўгасы, — няўжо іх не цягне да старога?

Той жа Ігнат Шыколка прызнаўся: «Рашыў я ўсё ж дазнацца пра зямлю. Даўней, калі яшчэ я жыў у Моталі, мужык толькі і трэся над тым, каб як агораць свой хутарок. Абыйшоў я кожны дом у Моталі, гаварыў і са сваімі равеснікамі, і з маладзейшымі: ці хацеў бы хто выйсці з калгасы і асеці на сваім надзеле? З усёй вёскі (а яна вялікая) ніхто не сказаў «так». Усе катэгарычна адмовіліся ад свайго, уласнага кавалка зямлі. Толькі адзін

царкоўны староста, чалавек недалёкі, маладукаваны, сказаў: «Падумаў бы». Але калі я намалюваў яму карціну, якая існавала пры старой Польшчы — падрасцужы сыны і прыдзець дзяліць лапіну зямлі на маленькія акраўкі, — то і ён зрокся сваёй думкі.

Аднойчы раніцай я выйшаў прагуляцца па Моталі. На вясковай плошчы бачу, жанчыны сабраліся, нечага чакаюць. Падыйшоў. Пытаюся.

— Машына павінна падыйсці, — адказваюць, — у поле сена грабціц паедзем.

— І што гэта — кожны дзень так?

— Ага, кожны. Раніцай адвояць, вечарам назад прывозяць.

— Вы ж так і пехатою развучыцеся хадзіць. Тое ж поле зусім блізка, а вам — машыну падавай. Раней мужык уставаў з цёмным і дыбаў за колькі вёрст да работы.

— Тое было калісьці. Цяпер мы не панскія парабкі — калгаснікі.

Многае я зразумеў з той размовы. Не, да старога павароту няма. Людзей не зманіш ужо сваім надзелам, бо ім выгаднай у калектыве».

Родны кут саграе душу бе-

ларуса, астылюю на чужых вяртах. А чыстае паветра роднага краю працвердае яго ад хлусні і паклёпу, якімі ён надыхаўся ў «вольным свеце».

«ВЫ — ДЗІУНЫЯ ЛЮДЗІ»

— У вас такія людзі! — гаварыў расчудлены Васіль Навумовіч, канадскі фермер. — Падыйшоў я да ларка вады напіцца. Людзей многа. Вядома, гарачыня. І тут жанчына нейкая нялоўка павярнула і не знарок штурхнула мяне. Я нават увагі не звярнуў. У нас, у Канадзе, гэта звычайная з'ява. А яна як схамянецца, як панне мяне перапрашаць, аж мне няёмка стала. Такія людзі ў вас!..

Гэта — дробязь. Але яна го сцю кідаецца ў вочы. Калі на яго шляху трапіцца сто такіх дробязей, з іх ствараецца пэўны малюнак.

Суайчыніца з Каліфорніі хвалілася сваім жыццём. Сама мае ўласны домік, атрымлівае пенсію. Дзеці добра ўладкаваны, жыўць паблізу.

— Калі старэйшая дачка адпраўляецца на ўікэнд, я застаюся з унукамі. Добрая мая Мэры, яна мне за гэта 8 долараў плаціць...

ГОРАД ЖЫВЕ ДЛЯ ЛЮДЗЕЙ

НАТАТКІ З ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫ

Якім стане Мінск у бліжэйшыя гады? Чым будзе адрознівацца ад цяперашняга? Размова аб гэтым вядзецца на прэс-канферэнцыі, якую наладзіў для сталічных журналістаў старшыня выканаўчага камітэта Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных Міхаіл КАВАЛЁў. Пытанні і крытычныя заўвагі накіраваны на ўражанні, якія існуюць яшчэ ў гарадской гаспадарцы Мінска, было шмат. Аднак больш за ўсё прысутных цікавіла, якім ён стане ў недалёкай будучыні.

ЯГО ТВАР

Так звычайна называюць архітэктурнае аблічча горада, тэрытарыяльныя асаблівасці элементаў і ансамбляў, што надаюць яго знешніасці арыгінальнасць, непаўторны выгляд.

У Савецкім Саюзе пабыўаў надаўна вядомы французскі архітэктурны крытык Мішэль Рагон. Ён адзначыў мэтанакіраванасць у архітэктурны буйных гарадоў краіны, канкрэтнасць і рэальнасць нашых гарадабудаўнічых планаў. Гэта ж, як стаючы з'яву, падкрэсліваюць і многія іншыя заходнія доўдзі, якія наведвалі Маскву, Ленінград, сталіцы саюзных республік.

Але ў дыскусіях аб абліччы горада заўтрашняга дня даводзіцца чуць процілеглыя меркаванні: ці не стане ў свой час архаізмам адсутнасць ва ўрбаністыцы пейзажы будучага незвычайных архітэктурных элементаў, своеасаблівых «ультра-сі»? Мабыць, архітэктары робяць зараз непараўнальную памылку, не закладваючы ў планы рэканструкцыі і развіцця гарадоў узвядзенне нязвыклых для нашага сённяшняга ўяўлення будынкаў і ансамбляў, якія заўтра могуць аказацца асноўным стылем гарадабудаўніцтва?

Пытанне вельмі складанае. Па-першае, таму, што сёння цяжка дэталёва паказаць напрамак развіцця архітэктурнай думкі заўтрашняга дня. А па-другое, складанасць тэма ў тым, што само доўдзіства сёння стаіць на парозе своеасаблівай тэхнічнай і эстэтычнай рэвалюцыі. У будаўніцтва шырокім патокам хлынулі новыя матэрыялы: пластыкі, металы, шкло і г. д. Яно становіцца інду-

стрыяльным; цэлыя кварталы, як з дзіцячых кубікаў, складаюцца з гатовых блокінак. Мабыць таму архітэктары цяпер асабліва асцярожныя ў эксперыментах, не расцяляюць канчатковыя акцэнтны, а робяць упор на тое, што ўжо сёння безумоўна вядома і неабходна. А безумоўнае — гэта сувязь архітэктары з сацыяльнымі аспектамі жыцця.

Мінск таксама адносіцца да ліку гарадоў, твар якіх сёння яшчэ не сфарміраваны канчаткова. На тэмпах росту ён займае першае месца ў краіне. Пасля вайны насельніцтва яго вырасла ў дзесяцінаццаць разоў. Таму асноўнай задачай гарадабудаўніцкай было забяспечыць насельніцтва жыллем. Толькі за мінулыя пяцігодкі ў эксплуатацыю здадзена 3,3 мільёна квадратных метраў жыллой плошчы (або звыш 70 тысяч кватэр). Амаль у два з паловай разы больш, чым перадаены Мінск!

Рост горада будзе працягвацца і надалей — у 1975 годзе, паводле папярэдніх меркаванняў, яго насельніцтва складзе 1 мільён 120 тысяч чалавек. Таму, як адзначыў М. Кавалёў, перад архітэктарамі паўстала задача загадаць пазбегнуць тых праблем, што існуюць у буйных гарадах Захаду. Мінск не павінен ператварыцца ў гіпертрафіраванага гіганта, які нястрымна расце ў шырыню, паглынаючы прыгарады і безнадзейна аддалены гараджаніна ад прыроды. «Мінск застаецца кампактным», — вырашылі архітэктары. Гэта спрасціць праблему транспарту, станюча адаб'ецца на мікраклімаце горада.

Мінск будзе расці ўвышыню. Больш паловы ўсёй забудовы складуць дзевяціпавярховыя дамы. Дзесціп'яцінаццаць працэнтаў — дамы 15-ці і 16-ці павярховыя. Асноўнай структурнай ячэйкай жыллой зоны стане не квартал або мікрараён, як раней, а вялікі жылы масіў з насельніцтвам да 100 і больш тысяч чалавек, аб'яднаны адзіным архітэктурным рашэннем, з усімі камунальнымі і адміністрацыйнымі службамі, надзейна звязаны транспартнымі сродкамі з цэнтрам і суседнімі раёнамі.

Такія раёны ў Мінску ўжо ёсць: Чыжоўка, Усход, Зялёны Луг, Серабранка. Яны,

пасля заканчэння забудовы, вызначаць твар горада на ўсходна-заходнім «варотах» пры ўездзе з асноўных магістральных. А які будзе цэнтр сталіцы?

З яго рэканструкцый архітэктары не спяшаюцца. Тут трэба быць асабліва прабачлівым. Літаральна ў бліжэйшыя гады можа ўзнікнуць неабходнасць пабудавання ў цэнтры адміністрацыйна і культурнага ўстановаў, прызначэнне якіх нам сёння цяжка яшчэ прабачыць. Таму ўстарэлыя забудовы зносяцца, а плошчы, раней занятыя ім, кансервуюцца.

Але не ўсе і не заўсёды. Прыклад — раён Нямігі, яшчэ надаўна адна з самых неўладкаваных мясцін Мінска. Сёння Няміга засталася толькі ў назве вуліцы. Архітэктары правялі конкурс праектаў на забудову гэтай плошчы і мяркуюць стварыць тут прыгожы архітэктурны ансамбль, ядром якога стане гандлёвы цэнтр. Работы ўжо распачаты.

ВЫРУЧАЮЦЬ СПАДАРОЖНІКІ

Мне ўспамінаецца фатаграфія з адной заходняй газеты. Вялікі індустрыяльны горад захлынуўся ў густыя воблакі смогу. Праблема глытка чыстага паветра стала самай вострай для Токіа і Нью-Йорка, Лондана і Парыжа. Ці не пагражае тое ж мінчанам?

Старшыня гарвыканкома пазнаёміў журналістаў з мерамі, якія прымаюцца, каб пазбегнуць перагрузкі горада прамысловасцю і атручванню яго атмасферы. У Мінску вырашана не будаваць новых буйных прадпрыемстваў. Аднак неабходна развіццё і рэканструкцыя існуючых прадпрыемстваў. Адно з выйсцяў — будаўніцтва новых прадпрыемстваў у гарадах-спадарожніках, якія развіваюцца паблізу сталіцы. Гэта Баранавічы, Маладзечна, Барысаў, Жодзіна. Першы крокі ў гэтым напрамку ўжо зроблены.

Існуючыя прадпрыемствы рэканструююцца, арганічна ўліваючы свае карпусы ў архітэктурны ансамбль ву-

ліц (гадзіннікавы завод, завод імя Арджаннідзе і іншыя). Многія заводы маюць свае фільтруючыя ўстаноўкі для ачысткі сцёкавых водаў і дыму. Таму Свіслач, якая зараз удвая расшыраецца і рыхтуецца да прыёму вады з Вілі, стане сапраўдным прыгожым горадам.

Праблема гарадскога транспарту вырашаецца ў комплексе з астатнімі пытаннямі. Нядаўна мінчане былі сведкамі буравых работ, што вяліся ўздоўж цэнтральных вуліц. Гэта рыхтавалася дадзеныя для тэхніка-эканамічнага абгрунтавання будаўніцтва метро. Яго мэтазгоднасць у Мінску зацвердзіў Дзяржплан.

А пакуль асноўны паток пасажыраў не перасеў у вагоны «падарожнікі», вырашаюцца надзейныя транспартныя праблемы: расшыраюцца вуліцы, будуцца транспартныя развязкі, масты і пешаходныя тунелі. Транспартныя артэрыі горада сёння складаюць 260 тралейбусаў, 450 аўтобусаў, звыш 160 трамвайных вагонаў і каля 700 таксі.

МІЛЬЁНЫ, ПАДЗЕЛЕНА НА КОЖНАГА

Наш расказ аб Мінску быў бы не поўны без лічбаў. Асабліва многа іх называлася, калі гутарка вялася аб развіцці камунальнай гаспадаркі, службы быту, дзіцячых і школьных устаноў, медыцынскага абслугоўвання.

Рознічны таваразварот, напрыклад, у Мінску не толькі вырас у аб'ёме (у 1970 годзе ў параўнанні з 1965-м у разліку на душу насельніцтва было прададзена ўсё тавараў на 34,5 працэнта больш), але і змяніўся якасна. Узрасла і стала амаль аднолькавай з харчовымі доля прамысловых тавараў — першыя вынікі ўзятых прамысловасцю курсу на павелічэнне выпуску тавараў шырокага спажывання.

На будаўніцтва ўстаноў аховы здароўя за пяць год з гарадскога бюджэту асигнавана 10,1 мільёна рублёў — на 34,7 працэнта больш, чым за

папярэднія пяць год. Сёння ў Мінску 69 паліклінік і дыспансераў, 17 урачэбных і больш за 200 фельчарскіх пунктаў. Іх абслугоўваюць 6,5 тысячы ўрачоў і 11,2 тысячы чалавек сярэдняга медыцынскага персаналу.

Італьянская газета «Віецуове-Джорні» змясціла нядаўна артыкул, у якім з горькай павадамысласцю, што ў Рыме няма ніводнага дзіцячага парку, толькі тры працэнта маленькіх рымлян могуць займацца спортам. Рым і Мілан называюць гарадамі-самазабойцамі, бо яны займаюць апошніе месца ў Еўропе па колькасці зялёных насаджэнняў на аднаго жыхара. Лёс італьянскай сталіцы падзяляюць многія буйныя прамысловыя цэнтры заходніх краін.

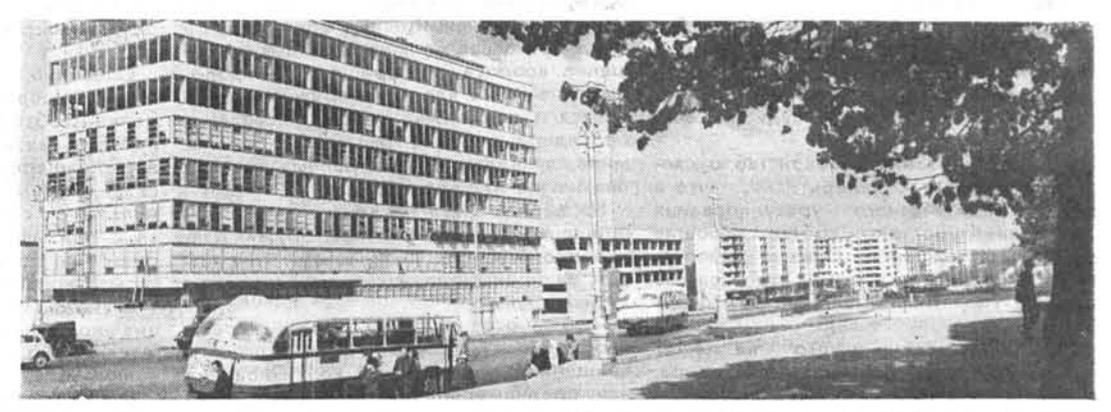
А вось другі факт, які прывёў на прэс-канферэнцыі старшыня Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта. За 1965—1970 гады на школьнае будаўніцтва ў гарадзе выдаткавана 14,2 мільёна рублёў. За гэтыя сродкі пабудаваны 23 новыя школы. На ўзвядзенне дзіцячых дашкольных устаноў выдзелена 15,5 мільёна рублёў, і цяпер у сталіцы дзейнічаюць 350 дзіцячых садоў і ясляў, у якіх вучоўваюцца 60 працэнтаў усіх маленькіх мінчан.

Сетка дзіцячых устаноў Мінска будзе расшырацца і надалей. У дадатак да дзеючых дзіцячых паркаў і сквераў дзецям аддаецца адзін з буйнейшых зялёных аазісаў Мінска — парк Перамогі на беразе Камсамольскага возера. Тут вырасце новы паліцьяны парк, будуць разбіты спартыўныя пляцоўкі.

Але хопіць лічбаў. Адначасна толькі, што ўсе гэтыя мільённыя выдаткаванні размяркоўваюцца паміж жыхарамі сталіцы новымі метрамі жылля і бытавымі выгодамі, дадатковымі гектарами паркаў і прыгожымі культурнымі цэнтрамі. Такая асноўная тэндэнцыя развіцця Мінска — горада, які жыве для людзей.

Вячаслаў ХАДАСОЎСКІ.

Мінск. Раён Паркавай мігістралі.

Гэта — таксама дробязь. Але яна дае магчымасць уявіць «амерыканскі лад жыцця». Скажы такое нашаму чалавеку, не паверыць: каб за долары зрабіць ласку? Дзікасць!

Як жа была здзіўлена і ўзрушана наша зямлячка з Каліфорніі, калі ёй сястра і пляменнікі прапанавалі:

— Кідай сваю Амерыку, заставайся ў роднай вёсцы.

— А дзе ж я стану жыць? Тут жа ў мяне ні кала, ні двара.

— Выбірай любога з радні — у кожнага хата на чатыры вузлы. Месца знойдзецца.

— Але грошы за кватэру...

— Пабойся бога, якія грошы?! Каб са сваіх ды плату браць, — у нас так не доўдзіцца.

— Хай сабе. А на што я буду жыць? Там у мяне пенсія...

— Ну і цяжкі вы народ, амерыканцы. Усё ў вас на долары ўзважваецца і вымяраецца. Жыві і ўсё тут. За сталом месца знойдзецца. І хлеба цяпер хапае на ўсіх.

— Як жа, задарма так і жыць у вас?

— Што ў гэтым незвычайнага?..

Дробныя дэталі — незнаёмыя людзі паказалі дарогу да гасцініцы, заплацілі за праезд

у трамваі, бо ў турыста не знайшлася манеты, проста пагаварылі з ім, — а зямляку гэта запала ў душу. Бо ён, можа, пражыў увесь век, як Алёкс Ткач з Таронта. «Дваццаць год я жыў з суседям побач, дом у дом, дзверы ў дзверы. Але ні разу ні я да яго ні ён да мяне не зайшоў. Быццам на розных планетах знаходзімся. Раніцай толькі, калі выходзім на работу, ён прыўзімае кепку: «Хэлоу, Алекс!» і я дакранаюся пальцамі да казырка: «Хэлоу, Джон!» Вось і ўсе нашы адносіны. А каб за спагадай пайсці, бядою падзяліцца, лепш і не сунься».

Прыехаўшы здалёк, з чужыны, суайчыннікі дзіўна сардэчнасці і шчырасці савецкіх людзей, іх высокай культуры, іх шырокаму кругагляду, іх неспасаднасці і багаццю натуры. Дзіўна таму, што яшчэ на іх памяці бацька біўся з сынам за лішнюю сотку зямлі, старэйшая сястра да смерці затойвала крыўду на малодшую, бо той дастаўся лепшы пасаг, кум насцярожана садзіў кума за стол і лічыў, колькі ён з'есць лыжак поліўкі.

Як жа ўзбагачаюць беларуса з-за мяжы сустрэчы са сваімі землякамі на роднай зямлі — людзьмі новага светлага погляду, новага выхавання, новай маралі.

«Я ХАЦЕЎ БЫ ТУТ ЗАСТАЦЦА»

У якую б вёску ці горад ні зазірнуў наш суайчыннік, усюды ён заўважыць аднолькавы сацыяльны малюнак. Яго зямлякі жывуць у дастатку. Калгаснікі стаў заможным. Яго дзецям даступны свет навукі. Што ні хата, то свой інжынер, аграном, афіцэр, настаўнік, вучоны, паэт.

Праедзь хоць усю Беларусь з канца ў канец, рэдка дзе сустрэнеш саламяную страху. Пасёлкі і вёскі нібы спрачаюцца адзін перад адным зграбнасцю хат і багаццем садоў. Гарады нібы на паказ выстаўляюць свае новыя кварталы.

Але галоўнае — няма тых бед, тых невырашальных праблем, перад якімі колісь апускаліся рукі ў сённяшняга беларуса з Еўропы ці Амерыкі. «Жыць можна, ды як жыць», — гавораць госці. А госцю ж відней, чым гаспадару.

Глядзячы на сённяшняю Беларусь нашы землякі і не ў аднаго сэрца заняе, зашчыміць болам. Эх, каб дзесятак гадоў скінуць, вярнуўся б назад. Па-

працаваў бы яшчэ. Пажыў бы. Парадаваўся. А ехаць сюды на хлебнікам сумленне не дазваляе.

Падобныя разважанні сёлета чуліся надта ж часта. Янка Швед з Аргенціны, дык той проста прыехаў з-пад Пастаў у Мінск са сваім пляменнікам, старшынёй калгаса, за парадай: «Што рабіць? Не хачу вяртацца назад».

Ён расказаў, як прыехаў поездам у Паставы, як знарок не зведзіў радно аб сваім прыбыцці, бо хацеў сам пешкі дабрацца да вёскі, паволі разгледзець родныя краявіды. Як нічога не пазнаваў наукол і як душа плакала з радасці. Інтуіцыя паказвала яму, каторая хата сястры.

І вось цяпер зноў вяртацца ў чужы, няўтульны горад, дзе ён сорок год пражыў бабылём, так і не саргэты сонцам у гарачай і прыгожай Аргенціне.

— Тут — свая старана, свае людзі. Усюды так хораша, усё такое роднае. Сорок год я жыў у нейкай нўпэўнасці, у пастаяннай трывозе, а ступіў на сваю зямлю — душа на месцы. Тут я хацеў бы дажыць старасць.

Чалавеку цяжка без Радзімы. Як гаварыў Аляксандр Ша-

піра, у Амерыцы вы можаце купіць аўтамабіль, але не купіце шчасця. Але беларус вымушан быў пакінуць Бацькаўшчыну, калі на стала ў яго хаце не было нават скарынкі чэрствага хлеба. Сёння ён мае магчымасць зблізку разгледзець сваю Радзіму і пераканацца, што «тут можна жыць». Бадай, гэта і прыводзіць да горкага роздуму: «Эх, каб хоць дзесятак год з плеч дапоў, вярнуўся б назаўсёды!»

У залатой завірусе восені губляюцца і знікаюць сляды гарачага лета. Сцюжа гасіць яго цёплыя фарбы. Але ні восеніскія дэжджы, ні буйны лістапад не здолеюць змыць, зацярушыць сляды, што пакінула ў чалавечым сэрцы сустрэча з Радзімай. Гэта — навечна. Не пабяжыць у памяці нашага суродзіча пашчотныя, мяккія барвы роднай стараны, нікая сцюжа не згасіць цяпло душы, саргэтай вялікім, светлым пацучцём любові, замілаванасці да той зямлі, якая назаўсёды застаецца тваёй.

Вацлаў МАЦКЕВІЧ.

Голас Радзімы
№ 40 (1200)

В мире уже хорошо понятно, что правда была с самого начала на стороне патриотов Вьетнама, Лаоса и Камбоджи. Теперь, когда стало известно то, что раньше тщательно скрывалось, просто не остается места для дискуссий о том, кто и с какими целями развязал войну в странах Индокитая. Очевидно и то, по чьей вине оказались заведенными в тупик переговоры в Париже.

Тем большее значение приобретает в этих условиях выдвижение Временным революционным правительством Республики Южный Вьетнам новых предложений об установлении мира, поддержанных правительством Демократической Республики Вьетнам. Эти предложения проникнуты конструктивным духом, они рассчитаны на то, чтобы найти разумное решение возникающих практических вопросов.

Не только друзья вьетнамского народа, но и вообще все, кто способен объективно оценивать обстановку, видят в этих предложениях действительный выход из создавшегося положения. Что же не подходит в них для США? Почему США продолжают войну, когда имеются все условия для мира? Почему происходят и даже усиливаются в последнее время бомбардировки территории Демократической Республики Вьетнам, хотя хорошо знают, что прекращение этих бомбардировок в 1968 г. явилось предпосылкой начала парижских переговоров о политическом урегулировании? Эти вопросы поставлены логикой развития событий, и они нуждаются в ответе.

На Ближнем Востоке в центре событий стоит та же проблема: будут ли уважаться законные права арабских государств, подвергшихся агрессии, будут ли возвращены захваченные силой территории или будет позволено восторжествовать политике агрессии.

Израиль и те, кто ему покровительствует, явно рассчитывают на второе. Поэтому они парализовали миссию специального представителя генерального секретаря ООН, которому поручено содействовать политическому урегулированию в соответствии с известным решением Совета Безопасности. Поэтому переведены на холостой ход консультации представителей четырех держав — постоянных членов Совета Безопасности, для эффективности которых необходимо сотрудничество всех участников.

Но расчет Израиля ошибочный. Руководители политики этой страны слишком обнажили свои захватнические планы, чтобы получить поддержку на международной арене.

Израиль отказывался освободить оккупированные территории, пока арабские страны не согласятся на прекращение состояния войны, — но ведь арабы готовы пойти на это.

Израиль настаивал на том, чтобы было заключено соглашение о мире, — арабские государства не возражают и против этого, если, разумеется, все оккупированные территории будут им возвращены.

Израиль проявил беспокойство о своей безопасности. Теперь ясно, что в рамках политического урегулирования на Ближнем Востоке соответствующие гарантии, в том числе Совета Безопасности, могут быть даны. Это самые сильные гарантии, мыслимые в современном мире.

Сейчас больше ни у кого не может быть неясности: Израиль не хочет мира, а если и хочет, то мира аннекционистского. Но это находится в противоречии с Уставом ООН, с самыми элементарными принципами международного права и должно быть исключено.

В состоянии ли ООН внести вклад в решение проблемы ближневосточного урегулирования? Да, в состоянии, если не будет ограничиваться принятием еще одной резолюции, выражающей благие пожелания без подкрепления их действительными мерами, если использует всю полноту своих возможностей в соответствии с Уставом ООН.

Индокитай и Ближний Восток — не единственные очаги военной опасности. В некоторых других точках Азии напряженность также не спадает, даже увеличивается. Значительно осложнилась обстановка в районе индостанского субконтинента. Нельзя не признать, что у Индии есть основание проявлять беспокойство в связи с тем оборотом, который приняли события в Восточном Пакистане. Поток беженцев в Индию породил серьезные трудности и проблемы, и не только экономические. Мы убеждены в том, что только на путях политического урегулирования вопросов, возникших в Восточном Пакистане, может быть достигнута и в целом разрядка напряженности в этом районе. А в ней должны быть заинтересованы все государства, там расположенные. Беженцы должны быть возвращены в Восточный Пакистан, а это будет возможно только тогда, когда там для них будет обеспечена безопасность. Теперешнее положение в этом районе острое, и это не просто внутренний вопрос. Советское правительство хотело бы выра-

зить надежду, что дело не дойдет до военного столкновения между государствами этого района, что верх возьмут сдержанность и разум.

Советский Союз, как известно, выдвинул идею создания системы коллективной безопасности в Азии, которая обеспечила бы безопасную обстановку на этом континенте.

Для нормализации обстановки в Азии необходимо также, чтобы был положен конец вмешательству во внутренние дела корейского народа. Со своей стороны ООН должна перестать служить ширмой, прикрывающей иностранную оккупацию Южной Кореи. Эту цель пресле-

довится, дескать, вопросом «академическим».

Советский Союз не считает, что другие ядерные державы уже сказали последнее слово. Все, кто смотрит реально на вещи, понимают, что ядерное разоружение может быть осуществлено только при участии и согласии всех пяти ядерных держав и что они не могут снять с себя этой ответственности.

Для радикального решения вопросов разоружения, разумеется, требуется объединить усилия всех государств, каковы бы ни были размеры их территорий и численность населения, уровни военной мощи и экономические потен-

ЗА МИР И СОТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ НАРОДАМИ

дуют поставленные перед Генеральной Ассамблеей рядом социалистических и неприсоединившихся государств предложения о выводе из Южной Кореи американских и всех других иностранных войск, о роспуске так называемой «комиссии ООН по объединению и восстановлению Кореи». Приходится только сожалеть, что рассмотрение этих вопросов, требующих неотложного решения, перенесено на следующую сессию Генеральной Ассамблеи. Такой подход никак не содействует разрядке напряженности в районе Кореи.

Если выбирать область международных отношений, в которой соприкасаются интересы всех государств и в которой особенно необходим толчок со стороны Организации Объединенных Наций для того, чтобы ускорить движение вперед, это — область вопросов, относящихся к прекращению гонки вооружений и разоружению.

Было бы неправильно считать, что ничего не сделано для обуздания гонки вооружений. Запрещены испытания ядерного оружия в атмосфере, в космическом пространстве и под водой, остановлено его распространение среди государств, предотвращено размещение оружия массового уничтожения в космосе, на небесных телах, а также на дне морей и океанов. Крепнет убеждение в том, что нельзя больше откладывать решение вопроса о запрещении подземных испытаний ядерного оружия. Расширяется поддержка идеи создания безъядерных зон в различных районах мира, ликвидации иностранных военных баз на чужих территориях.

На верном пути находится дело с запрещением и уничтожением оружия бактериологического. Переговоры о соответствующей конвенции приближаются к завершению.

Глубже осознана за последнее время необходимость принятия мер по предотвращению случайного возникновения или преднамеренного провоцирования инцидентов с использованием ядерного оружия. Этим цели служит соответствующая договоренность, достигнутая недавно между СССР и США.

Продолжаются переговоры между СССР и США об ограничении стратегических вооружений. Сейчас они сосредоточены на разработке соглашения о противоракетных системах.

Положительный исход переговоров отвечал бы интересам народов как СССР, так и США и задаче укрепления всеобщего мира. Советская сторона, учитывая возрастающее значение этих переговоров, прилагает усилия к достижению договоренности, разумеется, в рамках принципа равной безопасности. Успех переговоров зависит, однако, в такой же степени и от другой стороны.

Достигнутое в области ограничения гонки вооружений — только подступы к разоружению. Как ни важны они, остановиться на них значило бы уклониться от решения коренной проблемы. А мы убеждены, что с точки зрения возможностей она поддается решению. Весь вопрос в том, есть ли желание решать.

Недавно Советский Союз выступил с предложением о созыве конференции пяти держав, обладающих ядерным оружием, — СССР, США, КНР, Франции и Англии для рассмотрения вопросов ядерного разоружения. Одна из ядерных держав, к которой мы обратились, — Франция поддержала эту инициативу Советского Союза. Однако другая заявила о своей отрицательной позиции, и тогда обе остальные поспешили объявить, что созыв конференций пяти ядерных держав в создавшихся условиях ста-

циалы. Советское правительство полагает, что задаче дальнейшей активизации усилий в борьбе за разоружение отвечал бы созыв Всемирной конференции по разоружению с участием всех государств мира и что этот вопрос целесообразно рассмотреть на данной сессии Генеральной Ассамблеи. Соответствующий пункт в повестку дня Ассамблеи по нашему предложению внесен.

Универсальность Всемирной конференции, участие в ней всех государств могли бы содействовать ее успеху. Задачи перед Всемирной конференцией по разоружению, конечно, огромные. Поэтому, возможно, ее следовало бы сделать постоянным, точнее — действующим на протяжении длительного времени форумом. Ее сессии могли бы созываться периодически, скажем, один раз в два-три года.

Всемирную конференцию целесообразно создать вне рамок ООН с тем, чтобы в ней могли принять участие все государства, независимо от того, являются ли они членами ООН или нет. Ее созыв, разумеется, ни в какой мере не должен снижать значения тех форм и каналов для переговоров по разоружению, которые используются в настоящее время, включая Комитет по разоружению. Напротив, Комитету по разоружению следует активизировать свою работу.

Очевидно, что государства должны иметь определенное время для проведения необходимых консультаций по вопросам, связанным с созывом Всемирной конференции по разоружению. В связи с этим, по нашему мнению, Генеральная Ассамблея могла бы обратиться с призывом к государствам договориться не позднее 1972 года о времени созыва конференции и ее повестке дня. С учетом сказанного советская делегация вносит на рассмотрение Генеральной Ассамблеи соответствующий проект резолюции.

Его оперативная часть гласит:
«Генеральная Ассамблея»

1. Заявляет о неотложной необходимости решительно активизировать усилия государств в целях принятия эффективных мер по прекращению гонки ядерных вооружений в ближайшем будущем и по ядерному разоружению и ликвидации других видов оружия массового уничтожения, а также в деле заключения договора о всеобщем и полном разоружении под строгим и эффективным международным контролем.

2. Выражает убеждение в целесообразности и срочности созыва Всемирной конференции по разоружению для рассмотрения вопросов разоружения во всем их объеме и, особенно, вопросов запрещения и уничтожения ядерного оружия.

3. Обращается к правительствам всех государств с призывом внести свой вклад в подготовку, быстрейший созыв и обеспечение возможно более полного успеха Всемирной конференции по разоружению и сотрудничать в этих целях друг с другом, проводя необходимые консультации на двусторонней и многосторонней основе.

4. Обращается к правительствам всех держав, обладающих ядерным оружием, с призывом претворить в жизнь свою особую ответственность за быстрейшее решение вопросов ядерного разоружения и всемерно содействовать успеху Всемирной конференции по разоружению, в том числе путем совместных действий, которые подготавливали бы необходимые условия для достижения договоренности по этим вопросам.

5. Просит Комитет по разоружению

приложить дальнейшие усилия к выработке мер по ограничению гонки вооружений и разоружению, что также будет способствовать успеху Всемирной конференции по разоружению.

6. Считает желательным, чтобы не позднее 1972 года между государствами было достигнуто согласие о конкретной дате созыва и о повестке дня Всемирной конференции по разоружению.

7. Постановляет включить в предварительную повестку дня своей XXVII сессии пункт «Содействие со стороны ООН созыву Всемирной конференции по разоружению».

Проект, как нам кажется, говорит сам за себя. Мы призываем все делегации отнестись к нему с должным вниманием.

Рассматривая все эти вопросы, в рамках ли ООН или вне рамок ООН, никто не должен забывать, что переговоры по разоружению ведутся в условиях не только продолжения, но и ускорения гонки вооружений. Это как бы порочный круг, но его можно и должно разорвать. Этому требуют высшие интересы человечества.

Разоружение — самый надежный путь укрепления международной безопасности, обеспечения мира. Это ясно выражено в Декларации ООН об укреплении международной безопасности, принятой на XXV юбилейной сессии Генеральной Ассамблеи по инициативе Советского Союза.

Декларация была справедливо расценена как программа конкретных действий, которые в комплексе могут кардинально изменить международную обстановку к лучшему.

XXVI сессия Генеральной Ассамблеи предстоит рассмотреть вопрос о том, как идет выполнение Декларации об укреплении международной безопасности. Мало принять даже самую хорошую декларацию, необходимо сделать все, чтобы она не превратилась в мертвую букву.

А такая опасность существует, поскольку не все государства — члены ООН действуют на практике так, как это предусматривается Декларацией об укреплении международной безопасности, за которую они голосовали. Многие из того, что сказано выше, может служить примерами этого.

Есть и еще факты такого рода. Взять хотя бы положение декларации, в котором содержится требование прекратить репрессии и применение силы против народов, все еще находящихся на колониальном положении, оказать им помощь в их законной борьбе. Это требование не выполняется как раз теми, кому оно прежде всего адресовано.

Советский Союз выступает за то, чтобы полностью и без оговорок были осуществлены решения ООН о ликвидации оставшихся колониальных и расистских режимов. Мы оказывали и будем оказывать материальную и политическую помощь и поддержку всем народам, добивающимся этой цели.

Разумеется, ООН должна активно действовать во всех направлениях, предусмотренных ее Уставом. Можно только приветствовать, что на данной сессии Генеральной Ассамблеи будет обсуждаться целый ряд вопросов, возникающих в связи с развертыванием научно-технической революции. Советский Союз внес один такой вопрос в повестку дня сессии — вопрос о заключении договора о Луне.

Идет подготовка к двум важным международным конференциям — по проблеме окружающей среды и по морскому праву. Организация Объединенных Наций должна внести в это свой вклад, ибо рассматриваться будут вопросы, с которыми в современную эпоху теснейшим образом связаны условия жизни людей, дальнейший прогресс цивилизации.

Больше четверти века прошло с основания Организации Объединенных Наций. Это — солидный стаж. За это время в деятельности Организации были достижения и срывы. Там, где надлежало проявить твердость и энергию, ООН не всегда действовала достаточно решительно. Но в целом она доказала, что может служить полезным инструментом мира и развития международного сотрудничества, если идет по верной дороге — строго следует принципам своего Устава.

Тем не менее даже и сейчас задается иной раз вопрос о том, какие приоритеты должны быть установлены в деятельности ООН. Ответ был дан еще тогда, когда подписывался Устав ООН. Центральная задача ООН, стержень ее деятельности — сохранение и упрочение мира, предотвращение новой войны. Ради этого и была создана Организация, это и есть первейший приоритет в работе ООН. О результатах каждой сессии Генеральной Ассамблеи, каждого заседания Совета Безопасности народы судят по тому, сделаны ли существенные шаги в выполнении этой центральной задачи. Со своей стороны Советский Союз делает все, что от него зависит, для успеха настоящей сессии Генеральной Ассамблеи.

Першыя зоркі Беларускага тэатра оперы і балета — балерына А. НИКАЛАЕВА (злева) і спявачка Л. АЛЕКСАНДРОУСКАЯ.

ПЕРШАЯ БАЛЕРЫНА

Аляксандры НИКАЛАЕВАЙ — 65 год.

1934 год. Толькі што створаны Беларускі тэатр оперы і балета паказвае сваю першую харэаграфічную прэм'еру — балет Глэра «Чырвоны мак». У партыі Тао-Хо-а — дэбютантка Аляксандра Нікалаева. Актрыса выконвала ролю актрысы. Складанай мовай харэаграфіі першая раскрывала духоўнае аблічча другой. У танцы Нікалаевай было натхненне палёту і шырыня жывога чалавечага пачуцця. У тэатр прыйшла балерына, якая ўпісала яркія старонкі ў яго гісторыю.

Аляксандра Нікалаева танцавала галоўную партыю і ў першым беларускім нацыянальным балете. «Салавей» Крошнера разам з іншымі спектаклямі быў паказаны ў Маскве на Першай беларускай докадзе. Адзначаючы поспех маладой балерыны, газета «Правда» 11 чэрвеня 1940 года пісала: «Таленавітая А. Нікалаева стварае ў «Салаўі» цэласны і яркавы вобраз беларускай дзяўчыны, пшчотнай, вясёлай, любячай і разам з тым моцнай, самаадданай, здольнай на барацьбу».

З блыскам выконвала Нікалаева многія класічныя ба-

летныя партыі: Сванільды, Адэты-Адэлі, Зарэмы і іншы. Яна заўсёды была актыўнай удзельніцай стварэння спектакляў. У класічныя малюнак уносіла свае выразныя штрыхі і дэталі. Аляксандра Васільеўна шмат зрабіла для развіцця і паглыблення жаночага танца ў беларускім балете.

У 1948 годзе тэатр паставіў балет Залатарава «Князь-возера». У ім А. Нікалаева танцавала Надзейку. Спалучэнне жаночай абаяльнасці з мужнасцю герані рабіла выдатнае ўражанне. Асабліва ўдалай была сцена вар'яцтва Надзейкі, у якой артыстка дасягнула сапраўднага драматызму.

На працягу 26 год цудоўнае мастацтва выдатнай балерыны ўпрыгожвала беларускую сцэну. З 1949 па 1961 год Нікалаева працуе педагогам, мастацкім кіраўніком Мінскага харэаграфічнага вучылішча. Зараз Аляксандра Васільеўна кіруе студый класічнага танца ў сталічным Палацы культуры прафсаюзаў, працягваючы аддаваць людзям свой талент, сваё майстэрства.

УЛ. ЯФРЭМАУ.

У Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР мяне прывяло кароткае газетнае паведамленне пра тое, што адна з прац вучоных — «Дыялекталогічны атлас Беларускай мовы» — вылучана на атрыманне Дзяржаўнай прэміі СССР. Сам па сабе такі факт — ужо высокая ацэнка. Да таго праца гэта з галіны дыялекталогіі — навукі пра дыялекты, народныя гаворкі, пра яе мясцовыя разнавіднасці, уяўляе цікавасць не толькі для спецыялістаў, але і для ўсіх, хто любіць сваю мову.

Уласна кажучы, спецыялісты ўжо казалі сваё слова. Шматлікія аналізі, рэцэнзіі, водгукі напісаны вядомымі вучонымі і пісьменнікамі ў Маскве, Кіеве, Вільнюсе, Варшаве, Берліне і, вядома ж, у Мінску. «Дыялекталогічны атлас», — як адзначыў адзін з рэцэнзентаў, — уяўляе сабе «моўныя багаці, у якіх адлюстравана пазытыўная душа беларускага народа, успрыманне ім акаляючага свету, прыроды...», словы-брыльянты, якія зіхацяць усімі колерамі вясёлкі.

Дарэчы, ці многія з нас ведаюць сінонімы, скажам, слова вясёлка? А іх шмат: «вясёлуха», «перавясёлка», «радаўніца», «радуга», «тэнча». У Лунінецкім раёне вясёлку называюць «цмок», у Быхаўскім — «дажджуха», а ў Старобінскім — «красуля».

Аднак не будзем забягаць наперад. Перш чым пачаць расказаць пра аўтараў гэтай працы, гісторыю яе стварэння, пра тое, якое яна мае практычнае значэнне. Дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа, член-карэспандэнт Акадэміі навук БССР Міхал Суднік расказвае: «На стварэнне гэтай капітальнай працы пайшло 15 гадоў калектыўных намаганняў вялікай колькасці мовазнаўцаў рэспублікі на чале з сектарам дыялекталогіі, якім кіруе доктар філалагічных навук, член-карэспандэнт Акадэміі навук БССР Юзэфа Мацкевіч. У экспедыцыях непасрэдна ад жывых носьбітаў беларускай мовы сабрана 1 200 тамоў матэрыялаў, якія пераканаўча адлюстроўваюць рэальны малюнак дыялектычнага стану беларускай мовы сярэдзіны XX стагоддзя».

Такім чынам, дыялекталогічны атлас з'яўляецца надзейнай базай для вывяслення многіх пытанняў як мовазнаўства, так і шырокага гісторыка-этнаграфічнага профілю. Цяпер паспяхова вырашэнне такіх праблем, як вызначэнне складу і напрамку міграцыі насельніцтва, устанавленне прыроды і шляхоў іншамоўных запазычанняў, вывясленне асаблівасцей культурна-моўных кантактаў народаў, практычна не можа быць здзейснена без выкарыстання даных лінгвістычнай ге-

аграфіі, інакш кажучы, даных «Дыялекталогічнага атласа».

Вялікі навуковы і арганізацыйны ўклад у справу падрыхтоўкі атласа ўнёс доктар філалагічных навук акадэмік Кандрат Крапіва. Сур'ёзную работу выканаў буйнейшы спецыяліст у галіне славянскай дыялекталогіі, доктар філалагічных навук, член-карэспандэнт Акадэміі навук СССР Рубен Аванесаў. Многа і плённа папрацавалі над стварэннем гэтага выдання доктар філалагічных навук Мікалай Бірыла, доктар філалагічных навук Ніна Вайтовіч, кандыдаты філалагічных навук Аляксандр Крывіцкі, Ганна Арашонкава, Яўгенія Рамановіч і іншыя навуковыя супрацоўнікі.

«Самы важны і самы памяты час у рабоце над атласам — збіранне матэрыялаў, гады складаных, але ў той жа час цікавых і романтичных паходаў у розныя куткі Беларусі за жывым народным словам», — успамінае кандыдат філалагічных навук А. Крывіцкі.

Пачынаючы з 1950 года, з Акадэміі навук, з вышэйшых навучальных устаноў рэспублікі ў розныя вобласці Беларусі адпраўляліся спецыяльныя дыялекталогічныя экспедыцыі. Ехалі выкладчыкі, навуковыя работнікі, студэнты, настаўнікі. А ўжо на месцы, з раённага цэнтра разыходзіліся невялікімі групамі па 2—3 чалавекі ў розныя глухія куткі. Рабілі дэтальнае апісанне асаблівасцей мясцовай гаворкі, запісалі тысячы мясцовых слоў, выказаў, прымавак, фальклорных твораў і проста апавяданняў з вясковага жыцця.

Вярталіся з экспедыцыі крыху стомленыя, але з яркімі ўражаннямі, успамінамі, фактамі, у руказах ляжалі важкія тамы грунтоўных запісаў, цікавыя знаходкі, уласныя навуковыя назіранні і адкрыцці.

Гады затрачаны на збор дыялектычных матэрыялаў. А потым новы этап — складанне карт. Перад дыялектолагамі на стала ў малых маштабах была ўся Беларусь. На карту кружкамі, трохкутнікамі, квадратамі розных колераў наносіліся моўныя з'явы. Праходзілі дні, і карта ажывала рознымі фарбамі. Глянеш на яе, і даведаешся многа цікавага аб гісторыі слова, яго вымаўленні і пашырэнні. Напрыклад, на Мазыршчыне — «мёд», каля Брэста — «мід», а на Піншчыне — «мэд».

На Магілёўшчыне і Гомельшчыне пачуеш «арахі», у астатніх гаворках «арэхі». Амаль на ўсёй тэрыторыі Беларусі гавораць «мы, вы», а на Мазыршчыне — «му, ву».

«А якое багацце лексікі! Адзін і той жа прадмет ці з'ява, — гаворыць кандыдат філалагічных навук А. Арашонкава, — можа мець 10, 20,

а то і больш назваў. Пад'язджаючы да любога населенага пункта, вы нярэдка яшчэ заўважыце на фоне шыферных дахаў і тэлевізійных антэн аднагожага жураўля — сялянскую студню. Гэтага жураўля называюць у Беларусі па-рознаму. Вам скажучы, што гэта — «сошка», «расоха», «вілы», «баба», «асвер», «коварат» «звод», «казёл», «стоўб», «слуп», «чапля», «рагач», «дзед», «стойка», «казан», «шчогла» «паль» і гэтак далей».

Бывае і наадварот — адно і тое ж слова ў розных гаворках мае розныя значэнні. Напрыклад, слова «ляда» на ўсходзе Беларусі азначае высечаны ўчастак лесу, які раскарчоўваюць пад поле. На Гродзеншчыне і Брэстчыне гэтым словам называюць і набіліцы ў кроснах, і пустазелле ў абмалочаным збожжы, і прыладу, пры дапамозе якой падймаюць цяжкія прадметы, і драўлянае карыта сячкарні. На Полаччыне «ляда» — гэта беспарадак, шкода. А вось у гаворках, якія знаходзяцца на лініі Маладзечна—Мінск—Мазыр, слова «ляда» не ведаюць і не ўжываюць.

З нецярпеннем і цікавасцю чакаеш поўнага малюнка на карце, забудзеш, што скончыўся працоўны дзень, і працягваеш наносіць кружкі і квадраты. І вось апошні значок. Карта загаварыла! Асобныя значкі складаюцца ў астраўкі і вялікія масівы. Цяпер відаць, што ў некаторых вёсках каля Слуцка, напрыклад, брукчу называюць «вондрук», у Любанскім, Жыткавіцкім, Петрыкаўскім, Старадарожскім раёнах — бульбай, а каля Асіповіч сустраляе слова «ярмуш». А колькі варыянтаў самога слова брукчу: брукша, бруква і брыква, брукса і брыкса, брыкуха і шмат іншых.

А заўтра — новая карта, новыя адкрыцці моўных багаццяў роднай мовы.

І вось карты гатовы. Іх больш за трыста. Кожная стала скарбніцай, якая захавала для будучых пакаленняў багаці беларускай мовы. Але карты — гэта толькі паўсправы. Вялікая работа вялася і над другой часткай комплексу — «Лінгвістычнай геаграфіяй і групіроўкай беларускіх гаворак», у якой даецца часткова навуковы аналіз матэрыялаў, што ўвайшоў у атлас. Гэтая частка таксама патрабавала некалькіх гадоў працы.

Перагорнута апошняя старонка. Работа закончана, надрукавана, па вартасцях ацэнена, прадстаўлена на атрыманне Дзяржаўнай прэміі СССР. Але апошняй старонкі ў такой працы не можа быць. Не можа быць таму, што мова наша жыве, яна развіваецца, яна ў вечным руху. І схвішчы яе папаўняюцца ўсё новымі багаццямі.

А. АУРАМЧАНКА.

ФІЛАРМОНІЯ Ў НОВЫМ СЕЗОНЕ

Ззяе строгай чысцінёй фае Беларускай дзяржаўнай філармоніі, а з рэпетыцыйных класаў даносіцца складаная поліфанія гукаў — пасля адпачынку да работы прыступілі музыканты Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР.

Вясной 1937 года аркестр упершыню выступіў перад слухачамі як самастойны калектыў. За трыццаць пяць гадоў ён вырас і дасягнуў такога ўзроўню прафесійнасці, што стаў адным з лепшых аркестраў краіны.

У мінулым сезоне беларускім музыкантам апалядзіравалі ў Рызе, Вільнюсе і іншых гарадах Прыбалтыкі. Летам аркестр гастраліраваў у Бранску, Растове-на-Доне і многіх волжскіх гарадах Расійскай Федэрацыі.

Абячае быць цікавым і новы канцэртны сезон. Славуць выканаўцы і дырыжоры выступаць з аркестрам у канцэртах. У Мінск прыедуць Э. Глельс, М. Растропавіч, Р. Керэр. Чакаюцца выступленні амерыканскага дырыжора Г. Мітчэла, дырыжораў Італіі, Партугаліі, Новай Зеландыі.

Добрай традыцыяй стала штогадовае правядзенне «Тыдня сімфанічных прэм'ер». Сёлета прагучаць новыя творы беларускіх аўтараў А. Янчанкі, Я. Глебава, К. Цесакова і іншых. Будуць, як і раней, наладжвацца аўтарскія канцэрты.

В. ДАНИЛАЎ.

МУЗЫКА НЕ ПАТРАБУЕ ПЕРАКЛАДУ

З усіх кантынентаў прыязджаюць у Мінск турысты, вучоныя, дзеячы культуры і мастацтва. Вось і нядаўна гошцем Мінска быў вядомы амерыканскі кампазітар, піяніст і дырыжор Дзюк Элінгтон са сваім аркестрам.

Пяцьдзесят год яго імя не сыходзіць з тэатральных афіш. У пачатку дваццатых гадоў малады піяніст з Вашынгтона Эдвард Кенедзі Элінгтон прыехаў у Нью-Йорк, дзе арганізаваў свой першы вялікі аркестр. Хутка яго імя стала вядомым. А прыстаўку Дзюк, што ў перакладзе з англійскай мовы значыць — «серца», ён атрымаў за віртуознае майстэрства. У выкананні аркестра, складзенага з пераходных майстроў джаза, гучала яго музыка, якая ўвабрала ў сабе павучасць негрыянцкіх блюзаў і рэлігійных гімнаў — спірычуэлсай. Але Дзюк Элінгтон звяртаўся ў сваёй творчасці не толькі да спадчыны негрыянскага музычнага эпасу. Крытыкі адзначалі, што ў многіх яго творах адчуваецца ўплыў класічнай музыкі. На самай справе, Дзюк Элінгтон шукаў шляхі для

зліцця некаторых элементаў сімфанічнай і джазавай музыкі ў адзінае цэлае. І з першых жа крокаў адмовіўся ад той лёгкаважкай пацешлівай музыкі, якая тады запаланіла эстрады.

Імя Элінгтона даўно вядома савецкім аматарам музыкі. І вось ён у Мінску. На працягу пяці дзён гастроліў яго аркестра велізарная зала Палаца спорту была перапоўнена.

— Якое ваша ўражанне ад гастроліў у Савецкім Саюзе? — спытай я Дзюка Элінгтона на адной з рэпетыцый.

— Самае цудоўнае! — адказаў ён. — Нас вельмі цёпла прымаў і Ленінградзе. І цяпер усе мы з вялікай радасцю іграем для гасцінных мінчан. Я вас безумно люблю! — дадаў ён па-руску з добрай усмешкай.

У час знаходжання ў Мінску Дзюк Элінгтон і музыканты яго аркестра былі гасцямі Таварыства дружбы і культурнай сувязі з заручбенымі краінамі. Іх вітала адказны сакратар аддзела літаратуры і мастацтва Нэлі Ермалюк.

— Людзі мастацтва, музыканты —

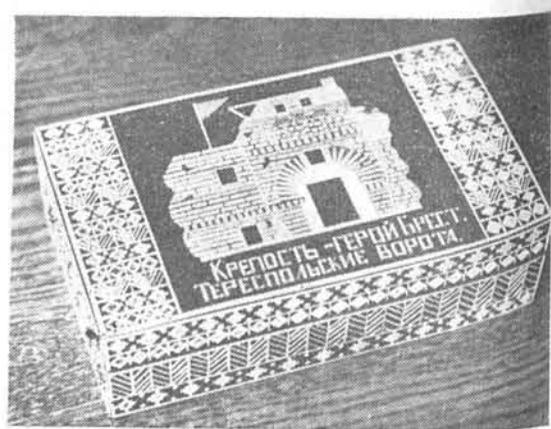
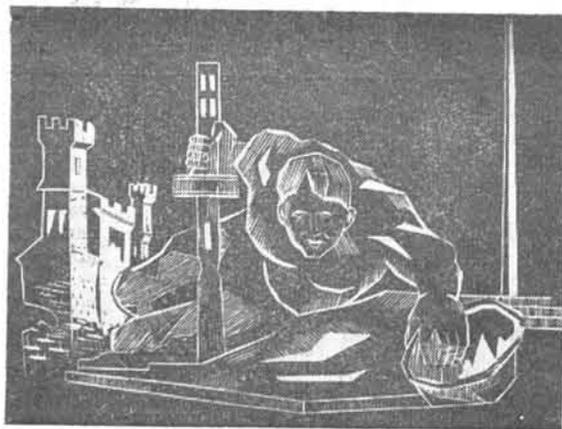
Канцэрт аркестра Дзюка Элінгтона ў мінскім Палацы спорту.

Фота Ю. ІВАНОВА.

частыя гошці сталіцы Беларусі, — скажам, яна, звяртаючыся да гасцей. — І мы іх вітаем ад усяго сэрца. Мова музыкі не мае патрэбы ў перакладзе — яна разумелая ўсім. Мы думаем, што вы паспелі пераканацца ў гэтым, калі чулі гарачыя апладысменты ў Палацы

спорту. Яны — сціплая даніна вялікаму таленту, які вы шчодро дорыце людзям, паважаны Дзюк Элінгтон. Мы, беларусы, далучаем свой голас да мільянаў людзей добрай волі, якія гавораць: «Няхай заўсёды над светам гучыць толькі музыка!».

Ю. ТАПАРАШАЎ.

Мы адкрываем сёння новую рубрыку — «Беларускі сувенір». Пад ёй будучь пастаянна змяшчацца фатаграфіі новых узораў пано, вырабаў з саломкі, ільну, работ рэзчыкаў па дрэве. Сувеніры, якія вам

спадабаюцца, вы можаце заказаць сваім сябрам і знаёмым або купіць іх самі, калі прыедзеце ў нашу краіну. Гэтыя невялікія па памерах, але дасканальныя творы мастацтва будучь нязменна нагадваць вам

аб Радзіме, аб яе гісторыі і народных традыцыях.

Усяму свету вядома мужнасць і нязломнасць абаронцаў цытадэлі над Бугам, якія ў 1941 годзе першымі сустрэлі тут нападзенне фашысцкіх

полчыскаў. Як даніна павагі і ўдзячнасці нашага народа ўзвядзен на свяшчэннай зямлі цытадэлі велічны мемарыяльны комплекс. На шкатулках і пано, якія выпускае Брэсцкая фабрыка сувеніраў, адлюстраваны

фрагменты мемарыяльнага комплексу крэпасці-героя.

Аўтар прапануемых вашай увазе работ мастак Яўген ЛЮБЛЕЎ.

Фота Э. ТРЫГУБОВІЧА.

НА ГЛЕБЕ СІВОЙ МІНУЎШЧЫНЫ

На тэрыторыі Беларусі нямала старажытных гарадоў. Яны ўзніклі як паселішчы рамеснікаў і гандляроў на берагах вялікіх і малых рэк, прыдатных для тагачаснага суднаходства. Полацк і Віцебск на Заходняй Дзвіне, Орша і Копысь на Дняпры вядомы многім. Галоўчын, гарадок Вялікіцкага раёна Магілёўскай вобласці, іх равеснік. Першыя пісьмовыя звесткі аб ім адносяцца да 1071 года.

ГАЛАСЫ СТАРАЖЫТНАСЦІ

Цяжка сказаць, хто першы пасяліўся на гэтым месцы. Летаніцы не звярнулі ўвагі на такую будзённую справу. Затое яны паведамілі ў Лаўрэнцьеўскім і Іпацьеўскім летанісах, што ў 1071 годзе ля Галацічэска (так называўся тады Галоўчын) былі разбіты войскі полацкага князя Усяслава. Пераможца, Яраполк Ізяславіч, князь Тураўскі, авалодаў Полацкам.

Некаторыя звесткі аб тагачасных звычаях, аб уражлівых жыхароў з'явах прыроды можна знайсці ў Баркалабаўскім летанісу за 1583 год. Запіс, зроблены ў 1587 годзе, паведамляе, што зіма была снежная, з моцнымі маразамі і завеямі, і што летам у князя Галоўчынскага шмат сціртаў з жытам спаліла маланкай.

НА СКРЫЖАВАННІ ВАЕННЫХ ШЛЯХОЎ

У актах былога Магілёва-Брацкага манастыра за 1635 год упамінаецца аб тым, што ў час вайны Польшчы з Расіяй Галоўчын быў спалены.

Летам 1708 года горад становіцца месцам бітвы паміж войскамі шведскага караля Карла XII і рускімі войскамі, якія ўзначальвалі фельдмаршалы Шарамецьёў і Меншыкаў. З Галоўчынам звязана таксама адна з слаўных старонак у гісторыі Айчынай вайны 1812 года. Пад кіраўніцтвам паэта-партызана Дзяніса Давыдава патры-

ёты разграмілі тут французскі гарнізон.

Фашысцкае нашэсце прынесла Савецкай Беларусі страшэнныя разбурэнні і страты. У Галоўчыне гітлераўцы знішчылі 172 жыллыя дамы, усе культурныя і медыцынскія ўстановы.

ГАСПАДАРЧЫЯ КЛОПАТЫ

У канцы XIX стагоддзя горад належаў нашчадкам памешчыка Патуліцкага-Войзуна. Тут налічвалася «353 душы мужчынскага полу і 341 — жаночага». У горадку было 85 дамоў, 4 крамы, царква. Раз у год наладжваўся невялікі кірмаш.

Асноўную масу працоўнага насельніцтва складалі рамеснікі, якія выраблялі неабходны для навакольнага сялянства інвентар і розныя гаспадарчыя прылады.

Адзін двор займаўся кушнерным промыслам. Прылады працы былі самыя прымітывныя: драўляны чан, жалезны крук з драўлянай руч-

кай, шчотка, падобная на пілу, дошка на трыножку. За месяц кушнер са сваёй сям'ёй вырабляў каля 200 скур. Плата за адну складала ад 7 да 10 капеек. За год сям'я мела 25 рублёў чыстага прыбытку.

На двух дварах выраблялі калёсы, дугі, аглоблі, сані, колы, палазы. Гадавы даход складала тут 16 рублёў.

Гэта былі самыя «прыбытковыя» рамёствы. Краўцы (а іх было 11 двароў) мелі па 3 рублі ў год, бондары (6 гаспадарак) — па 8 рублёў.

Нялёгкім было становішча сялян. Зямля належала памешчыку. Галеча, хваробы, забавоны суправаджалі галоўчынцаў ад нараджэння да смерці.

ЖЫЦЦЁ ПАЙШЛО ПА-НОВАМУ

Карэнныя змены адбыліся ў Галоўчыне пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Ён становіцца цэнтрам сельскага Савета. У 1936 годзе тут адкрываецца сярэдняя школа. Перад пачаткам Вялікай Айчынай вайны ў пасёлку працавалі клуб, два магазіны, паштовае

аддзяленне; былі свае ўрачы, ветэрынары.

Сёння Галоўчын — цэнтр калгаса «Наша перамога», аднаго з перадавых у раёне. На палях гэтай гаспадаркі працуюць больш за 40 трактараў і камбайнаў. Калгас збірае штогод па 20 цэнтнераў збожжжа з гектара.

Участковая сельская балніца аснашчана сучасным медыцынскім абсталяваннем, працуюць лабараторыі, рэнтгенаўскі і іншыя кабінеты, ёсць стацыянарнае і радзільнае аддзяленні.

Многія выпускнікі мясцовай сярэдняй школы сталі настаўнікамі, урачамі, аграномамі, заатэхнікамі, а некаторыя — вучонымі. М. Севярынёў — доктар тэхнічных навук, З. Магілёўчык — медыцынскі. Званне кандыдата сельскагаспадарчых навук мае Лявон Дракін, педагогічных — Ніна Арлова.

За крыху больш як 50 год Савецкай улады старажытны Галоўчын вырас і ўзможнейшы больш, як за ўсе свае папярэднія вошм з паловай стагоддзяў. Красаваць яму і далей, увасабляючы сабою сіваю мудрасць мінуўшчыны і наш імклівы стваральны час.

І. СКВАРЦОЎ.

НАСПРАБУЙЦЕ — СМАЧНА

ТАТАРСКАЯ КУХНЯ

Суп-шулпа з бараніны

Для прыгатавання шулпы (булёну) бяруць грудзінку толькі што заколатага барана, заліваюць халоднай вадою і ставяць на агонь (у вёсках звычайна вараць у катле ці чыгуне). Калі булён закіпіць, знімаюць пену, потым дабаўляюць па смаку соль і перац, лаўроўны ліст. Шулпу падаюць з дробна нарэзанай цыбуляй.

На 600 г бараніны — 140 г цыбулі.

Суп з ялавічнай грудзінкі

Грудзінку мыюць, сякуць на кавалкі, закладаюць у чыгун; дадаюць парэзаную напалам або цэлую бульбу, цыбулю, буйныя кавалкі морквы; кладуць соль і спецыі, шчыльна закрываюць і ставяць на ноч у гарачую печ. Замест бульбы можна браць гарох або пшано.

На 1 кг ялавічнай грудзінкі — 800 г бульбы, морквы і цыбулі па 80 г, соль і перац па смаку. (Гарох або пшано — па 200 г).

Фаршыраваная курыца

У выпатрашанай і прамытай маладой курыцы акуратна звязваць шыю. Затым у брушка ўбіць сырыя яйкі, пасыпаўшы кожнае соллю і перцам. Даліць крыху булёну і зашыць адтуліну. Фаршыраваную курыцу апусціць у кіпячую ваду і вараць 40—50 мінут. Падаваць на стол у гарачым выглядзе, пасечаную на кавалкі. Гарнір — рыс або вараная бульба.

На курыцу вагой 1—1,2 кг — 8—10 яек, 50 г масла, соль, перац па смаку.

Гусь, фаршыраваная бульбай

Падрыхтаваную, добра прамытую гусіную тушку заліць гарачай вадою і вараць да напайгатоўнасці. Затым выцягнуць яе з булёну, нацерці зверху і ўсярэдзіне соллю і перцам. Тушку запоўніць парэзанай напалам сырой бульбай. Падрыхтаваць прэснае цэста, раскатаць яго пластом у сантыметр і загарнуць гусь. Затым пакласці яе ў гусятніцу і паставіць на ноч у печ або на 3—4 гадзіны ў не вельмі гарачую духоўку.

Падаваць гусь пасечанай на кавалкі разам з цэстам. Бульба, што была ў сярэдзіне, — гарнір.

На адну гусь — 1,5—2 кг бульбы, 800—1000 г цэста, соль, перац.

Бал (мядок)

Каб прыгатаваць гэты напітак, свежы мёд аддзяляюць ад сотаў, працэджваюць праз сіта і кладуць у дубовую бочку. Дадаюць сюды кіпячую ваду, дрожджы, закрываюць і ставяць пры хатняй тэмпературы на 7—10 дзён.

Калі браджэнне заканчваецца, напітак выносяць на холад. Бал можа захоўвацца 5—6 месяцаў.

На 10 л напітку — 2—3 кг мёду, 7—8 л кіпячай вады, 100 г дражджэй.

Вучаніцай дзесятага класа Саша ўпершыню прыйшла ў Магілёўскі авіяцыйны спартыўны клуб. Праз год яна ўжо атрымала трэці спартыўны разрад і яшчэ з большай настойлівасцю пачала трэніравацца.

Палёты яна заўсёды праводзіць упэўнена, спакойна, з глыбокім веданнем справы. Зусім нядаўна Аляксандра Бутылкіна выканала нарматыў майстра спорту СССР. Гэта была радасная падзея не толькі для яе, але і для мужа (ён таксама майстар спорту), сябровак па рабоце (Саша працуе вязальшчыцай у трыкатажым атэлье «Рамашка»), нават трохгадовай дачкі. Бо малая падзяляе захапленне бацькоў авіяцыяй, яе любімыя цацкі — самалёты.

НА ЗДЫМКУ: Анатолий і Аляксандра БУТЫЛКІНЫ перад чарговым трэніровачным палётам.

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

ГУМАР

— Вы вельмі многа курыце.
— І што за бяда?
— Курэнне скарачае жыццё.
— Глупства. Старажытныя грэкі зусім не курылі, а ўсё да аднаго вымерлі.

— Доктар, я пакутую расстройством памяці.
— Дайно?
— Што — дайно?

Тэлефонны званок у кабінце дзяжурнага ўрача:

— Доктар, вы можаце мне сказаць аб стане здароўя пацыента Яна Кавальскага з палаты 12?

— Яшчэ не апытомяней.

— А калі, па-вашаму, ён апытомянее?

— Калі будзе ўсё добра, у бліжэйшую сераду!

— Вельмі ўдзячны.

— Даруйце, а хто звоніць?

— Ян Кавальскі. Гэта адзін праклятай балніцы, колькі мяне тут яшчэ будучь трымаць.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82,

33-03-15, 33-15-15, 39-87-92

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. № 1154.